

Кирил Цанков (Велико Търново, България)

РЕЦЕНЗИЯ

**Elena Camelia Zăbavă, STRUCTURI DERIVAȚIONALE ÎN
ANTROPONIMIA DIN OLTENIA.
Craiova, Editura Universitaria, 2010**

**ДЕРИВАЦИОННИ СТРУКТУРИ В ОЛТЕНСКАТА
АНТРОПОНИМИЯ. Крайова (Румъния), Издателство
Университария, 2010**

Както пише в предговора към книгата Григоре Брънкуш, член-кореспондент на Румънската академия, дейността на Кръжока по ономастика в Крайова, основан от покойния Георге Болокан, има като конкретен резултат не само серията от томове на Топонимичния речник на Олтения, богатата картотека от антропоними и географски имена, но и редица научни трудове, представени като докторски дисертации от членовете на този кръжок. В тази поредица се вписва и трудът на Камелия Забава.

Олтения е историческа област в Югозападна Румъния, която обхваща окръзите Долж (с център Крайова, Горж (с център Търгу Жиу), Вълча (с център Ръмнику Вълча), Олт (с център Слатина) и Мехединци (с център Дробета-Турну Северин).

На запад и на север Олтения е оградена от Карпатите, източната ѝ граница е р. Олт, а южната ѝ граница е р. Дунав – между Дробета-Турну Северин и Турну Магуреле или Видин и Никопол от българска страна.

Книгата всъщност е посветена на словообразуването на румънските фамилни имена, като регионалната ограниченост, поставена в заглавието, е съвсем условна. Разглежданите тук дерива-

ционни структури са разпространени по цялата румънска езикова територия. Друг е въпросът, че чисто статистически предпочитанията към една или друга структура в един или друг регион могат да бъдат различни в количествено отношение.

Преди да стигне до споменатите в заглавието деривационни структури, авторката прави диахронен преглед на румънските фамилни имена, като представя историята на тяхното формиране. Този преглед е интересен за нас, тъй като засяга и българското участие в този процес. Цитирани са документи (напр. Катаграфията от 1831 г.), съдържащи имена, съставени по български модел и включващи лексикалните елементи *син*, *брат*, *зет*, *внук* (с. 41–56), като формулата с елемент *син* е най-употребявана в споменатата Катаграфия на Долж от 1831 г. (с. 44). Ето няколко примера: *Стан син Йован*, *Преда син Павел*, *Първу син Гане*, *Илие син Ангел* (с. 44); *Иван внук Митрой*, *Марин внук Кържалми*, *Стайку зет Михай Греку*, *Стан зет Раду Нистор*, *Марин зет Стърку* (с. 45), *Цеку брат Русин*, *Думитру брат Ковачу* (с. 52) и др. под.

Прави впечатление фактът, че в цитираните тук конструкции липсва свързващ елемент между *син* (*зет*, *внук*, *брат*) и второто лично име – предлогът *на* за съвременния български език (**Стан син на Йован*) или посесивният член *lui* (*луй*) за съвременния румънски език (**Стан син луй Йован*). Вероятното обяснение е, че конструкцията първоначално е била синтетична, с окончание в родителен падеж (родителен притежателен), според старобългарските (и среднобългарските) езикови норми (**син Йована*), което окончание впоследствие е било изоставено от румънскоезичното (вече) население.

На практика думите *син*, *зет*, *внук* и *брат* в антропонимните конструкции до XIX век включително са имали служебен характер. В много случаи обаче, особено след излизането на Закона за имената (*Legea numelui*) през 1895 г., тези думи се трансформират във фамилни имена. Авторката е посочила и съвременни статистически данни: *Син* (среща се 1171 пъти), *Брату* (21195 пъти), *Зет* (569 пъти) (с. 52).

На българското участие в антропонимната система на Олтения е обърнато сериозно внимание, но българите са разгледани по-скоро като “чужди елементи” в системата, появили се на север от Дунава сравнително късно – през XVIII и XIX в. (особено след руско-турските войни от 1806-1812 и 1928 г.). Обръща се внимание и на смесването между сърби и българи. Отбелязани са случаи, когато съседи румънци наричат българите “сърби” и обратно. На стр. 53 авторката признава, че не е разграничила имената на българите от имената на сърбите, тъй като това е на практика непосилна задача, като се има предвид объркването, което се прави в този район между двете народности. По този повод на с. 56 тя цитира двама автори, според които “името *сърб* от много време означава както *сърби*, така и *българи*” (Т. Оанка); “Където имаше, например, колония от *българи*, селото носеше името *Сърби*” (О. Денсусяну).

Тя пише, че след като е анализирала имената на етническите българи и сърби, е констатирала няколко тенденции при именуването на българите и сърбите в окръг Долж от 1831 г.:

1. Като се има предвид фактът, че както сръбското, така и българското население е християнско, е нормално да преобладават кръщелни “хаджиографски” имена. Най-често срещаните календарно-хаджиографски имена са: *Ангел*, *Кирила*, *Думитру*, *Георге*, *Илия*, *Иван*, *Пьтру (Pǎtru)*, *Сава*, *Николча (Nicolcea)*, *Шефан*, *Тудор*, *Игнат*, *Мартин*, *Василе*, а от “лаическите” имена – *Камен* и *Пана (Panǎ)*.

2. Чужденците (имат се предвид преди всичко българи) са пристигнали на румънска територия, носейки покрай кръщелните си имена също и допълнителни – бащино име, прякор, прозвище, фамилно име. Когато са се регистрирали в катаграфиите, бидейки бежанци, неразполагащи с лични документи, с които да се идентифицират, преобладаващата част от тях са декларирали като лични имена отименните формули, с които са били познати в семейството или в общността. Така се обяснява твърде големият брой съкратени (хипокористични) и умалителни имена, съществуващи в катаграфията на Долж от 1831 г.: *Дину*, *Йоца*, *Миша*, *Гергу*, *Гецу*,

Кицу, Лалу, Мину, Миту, Нену, Нику, Ница, Ницу, Оанча, Петку, Ристя, Санду, Трифу, Цека, Теня, Цоля, Цоня, Вълча, Вълчу и т. н. Според авторката повечето от “славянските” хипокористични имена, представени в Катаграфията, се срещат и при румънците (с. 55). Важен е и фактът, че част от тези хипокористични имена днес вече не се използват като лични, а са се специализирали като фамилни имена (*Йоца, Гецу, Ница, Ницу, Оанча, Петку, Ристя, Трифу, Цека, Теня, Цоля, Цоня, Вълча, Вълчу*).

3. Етническите българи и сърби, установили се сред румънската общност, понякога са добивали прозвища от румънците, заедно с които са живеели, работели и с които дори са се сродявали. Прозвището отразява или професията (*Петру Кожокару, Тудор Градинарул, Стоян Боянджиу, Цоня Ковачу*), или местопроизход и етническа принадлежност (*Петко Булгару, Думитру Сърбу*). Българите, дошли от Габрово, са носели прозвището *Габровяну*, образувано от българския топоним *Габрово* с помощта на румънския суфикс *-eani* (*Велча син Тудор Габровяну, Пътру син Цоля Габровяну, Иван син Неделчо Габровяну*)

4. Фамилните имена с етнонимен произход формират в румънската антропонимия една добре индивидуализирана микросистема. Авторката уточнява, че такива имена носят и румънци, като цитира Ал. Граур, според когото имената от този род не свидетелстват непременно за чужд произход на техните носители.

Българското влияние от по-ранно време, извън физическото присъствие на българските емигранти, е определено като “славянско” – нещо, което е обичайна практика в румънската филологическа литература.

Прави недобро впечатление липсата на български автори в библиографската справка за сметка напр. на значителното руско присъствие там. Сведенията за българите са взети само от румънски автори. Без да подлагам на съмнение компетентността на румънските изследователи и на достоверността на техните текстове, ще си позволя да отбележа, че би било коректно по тема, свързана с българското участие в румънската антропонимия, да

се ползват и проучвания на български учени, които съвсем не са малко.

В Трета глава на книгата се разглеждат съвременните средства за формиране на румънските фамилни имена. От тематична гледна точка те се разделят на 4 групи: 1) кръщелни имена; 2) имена с топонимичен произход; 3) имена на професии и на занаяти; 4) прякори.

В първата група – фамилни имена, произхождащи от кръщелни имена – на първо място се разглеждат имената, получени чрез антропонимна конверсия, без никакви формални изменения (*Александру, Андрей, Богдан Дафин, Дамян, Добре, Драган, Никифор, Параскив, Радомир* и мн. др.), вкл. и женски имена (*Ана, Ирина, Станка*). Подчертава се, че част от тези имена, по произход лични, днес се употребяват предимно, ако не изключително, като фамилни имена (*Бадя, Барбу, Бърсан, Добре, Игнат, Иван, Луну, Неделку, Станчу, Войня* и др. – с. 89). На такава “абсолютна” конверсия са подложени имената с наставка *-ота* (*Балота, Калота, Доброта, Драгота*), разглеждани в нашата ономастика като старинни славянски имена.

Това всъщност е един доста разпространен способ за формиране на фамилни имена в румънската антропонимия.

Трудът на Елена Камелия Забава представлява един сполучлив опит да бъде представена румънската фамилноименна система, която е доста по рзнообразна в словообразователно отношение от българската. Докато при българските фамилни имена в огромното мнозинство от случаите (над 90 %) преобладава един модел – с наставка *-ов/-ев*), докато моделите на *-ски/-шки* и на *-ин* са много по-рядко срещани, то при румънските имена има почти равноправно участие на няколко модела, като суфиксите на най-популярните от тях фигурират и върху корицата на книгата: *-ari, -escu, -eș, -ete, -iș, -oiu*. Висок е процентът на лични имена, употребени като фамилни без прибавяне на суфикс (напр. *Ангел, Камен, Марин, Михаил, Никола, Павел*), както и на имената, при които ролята на антропонимичен суфикс изпълнява определителният член – напр. *Албу, Вълчу, Круду, Драгу, Луну, Флоря*

(всъщност между тях може да бъдат включените и посочените по-горе сложни суфкси *-aru* и *-oii*).

Книгата е придружена с индекс на анализирани антропониими (над 3100 единици) и с резюме на френски език.